

- رادیو به خاطر ویژگی‌های منحصر به فردی که دارد، در میان رسانه‌ها هنوز پیشتاز است، علی‌الخصوص خاصیت‌های جادویی رادیو، که یکی این است که مخاطب یا شنونده‌اش می‌تواند ضمن انجام دادن کار دیگری، رادیو هم گوش کند. و شاید علت اقتدار رسانه رادیو که توانسته است در میان این همه رسانه فراگیر و جذاب، نقش و جایگاه خود را حفظ کند، و حتی از سایر رسانه‌ها همچون کتاب و اینترنت بهره‌گیری کند، همین باشد، همین که رادیو، به شنونده خود اجازه می‌دهد به کارهای دیگرش برسد و رادیو هم گوش کند.

- رادیو، کتابخوانی و مطالعه - و شاید کتابخوانی و مطالعه تنها کاری باشد که

نمی‌توان همزمان با آن، کار دیگری کرد، آنهم کار دیگری همچون، گوش دادن به رادیو.. البته می‌توان ضمن مطالعه کتاب یا روزنامه به رادیو نوا، یا رادیو آوا گوش سپرد! و یا از برنامه‌های موسیقی محور رادیو، بهره برد.

- رادیو و برنامه‌سازان و گویندگان خلاق و هنرمندش برای گسترش مطالعه و کتابخوانی به میدان آمده‌اند و با ساخت و اجرای برنامه‌های «کتاب‌محور» نه تنها کتابخوانی و مطالعه را به شیوه‌های شنیدنی، تشویق و تبلیغ می‌کنند، حتی به روش «هلو، برو تو گلو!» کتابی را به جای شنوندگانش مطالعه می‌کنند! اما با صدای بلند و لحنی دلپذیر و قشنگ، و به گوش شنوندگانی می‌رسانند که طالب مطالعه

کتاب و مجله و مقالاتی هستند که شاید دسترسی راحت به آن ندارند، و یا دارند و ... اطلاعی ندارند.

- رادیو می‌تواند کتاب‌ها و نوشته‌هایی که در دنیای چاپ و رسانه‌های نوشتاری پدید آمده و می‌آید، در قالب برنامه‌های رادیویی کوتاه و بلند، اطلاع‌رسانی و معرفی کند و نقش کتابفروشی بزرگی را در خانه‌های شنندگان رادیو داشته باشد، کتابخانه یا کتابفروشی خیلی بزرگی که کتاب‌هایش را خیلی ارزان‌تر از قیمت پشت جلد، و در حد رایگان، در اختیار مخاطبان خود می‌گذارد.

- رادیو می‌تواند موفق‌تر باشد از رسانه‌های تلویزیون و سینما که با قدرت تصویر و نور و رنگ، در معرفی کتاب‌های

نقش رادیو در گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی

■ علیرضا معینی

داستانی و رمان‌های بزرگ، تاحدی پیشرو به نظر می‌رسند.

رادیو نمایش، و نمایش در رادیو که اغلب برگرفته و یا اقتباس از کتابی معروف، داستان یا رمانی جذاب از آثار معاصر و کهن ادبیات ایران و جهان است، به جهت فراوانی و تعدد کتاب‌های به‌کار گرفته شده و دسترسی خیلی آسان مخاطب به رادیو، از تلویزیون و سینما و دیگر رسانه‌ها، کاراتر، و به‌خصوص از جنبه قدرتمند خیال‌پردازی در جذب و رضایت مخاطب، موفق‌تر است.

رادیو، امکان خیال‌پردازی وسیع، گوناگون، متنوع و در عین حال منحصربه‌فرد و بی‌همتا و نابی برای هر یک از شنوندگان خود مهیا می‌کند و این، جادوی دیگر رسانه رادیوست، مثلاً: وقتی از رادیو، صدای گوینده خوش‌صدای - را همراه موسیقی زیبا و ملایمی می‌شنویم که می‌گوید «به صحرا شدم، عشق باریده بود- چه تصویری در خیال هر یک از شنوندگان رادیو به‌وجود می‌آید؟ به جرئت می‌توان گفت که به تعداد شنوندگان، تصویری از صحرایی شکل می‌گیرد که با تصویر صحرایی که در ذهن شنونده دیگر به‌وجود می‌آید، تفاوتی چشمگیر و هیجان‌انگیز دارد.

گاهی با گروهی هنگام شنیدن همزمان نمایشی از رادیو، صدای رودخانه خروشان را می‌شنویم، بلافاصله هر یک از ما رودخانه‌ای را در خیال خود می‌سازیم، و یا تصویر رودخانه‌ای را به یاد می‌آوریم که جایی و شاید در فیلمی دیده‌ایم، رودخانه‌ای که با آن رودخانه شکل گرفته در خیال دیگران، فرق بسیار می‌کند... این تنوع و تکثیر اسرارآمیز و رویایی، تنها از طریق صدا و شنیدن، به تصویر کشیده می‌شود و زنگ و روح و حرکت می‌گیرد. و اینهاست جاذبه‌هایی از رادیو که وقتی در اختیار برنامه‌سازان و تهیه‌کنندگان خلاق قرار می‌گیرد، تا برنامه‌ای «کتاب محور» بسازند، بخش آن برنامه از رادیو، می‌تواند مخاطبان میلیونی را به کتاب و کتابخوانی و مطالعه جذب کند.

می‌خواهیم در اندیشه مردم بمانیم

شیوه‌های برنامه‌سازی خلاق در گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی

- رادیو، نسبت به هر رسانه دیگر، در گسترش مطالعه و کتابخوانی در میان مردم، موفق‌تر است. حتی رسانه‌های نوشتاری و تصویری هم، اثرگذاری رادیو را ندارند و می‌توانند به‌طور مستقیم و کم‌اثر و در اکثر موارد، کلیشه‌ای و تکراری به گسترش مطالعه و کتابخوانی، و حتی معرفی کتاب و آثار نوشتنی و چاپی بپردازند.

در رادیو، ما گویندگان و برنامه‌سازان به شیوه‌ای با مخاطبان خود ارتباط برقرار می‌کنیم که با دیگران آنگونه ارتباط برقرار می‌کنیم. از بالا و بالکن نمی‌خواهیم با شنوندگان حرف بزنیم، بلکه می‌خواهیم با آنان و در کنار آنها بنشینیم و از آنچه انجام می‌دهند صحبت کنیم. ما می‌خواهیم در اندیشه مردم بمانیم و ماندگار شویم... و اگر توانستیم جذابیت و خلاقیت داشته باشیم، در اندیشه‌ها باقی می‌مانیم و همین‌طور است اگر توانستیم کتاب را به خانه‌هایشان بیاوریم، ما را به‌عنوان یک دوست با روی گشاده می‌پذیرند.

- رادیو و به‌طور مشخص، شبکه‌های صدای جمهوری اسلامی ایران، در گسترش فرهنگ مطالعه، توانسته است با شیوه‌ها و شکل‌ها و ساختارهای خلاق در برنامه‌سازی با موضوع کتاب و مطالعه، پیش‌آهنگ و متعهد و پیشرو باشد. یکی از انواع برنامه‌های رادیویی جذاب و پرتعداد مسابقه‌های رادیویی و برنامه‌هایی است که شنوندگان در آن حضوری فعال دارند. این شیوه تهیه برنامه‌های «مسابقه‌محور» رادیویی، دنیایی از موضوع و طرح تازه را در دسترس سردبیران و تهیه‌کنندگان و گویندگان قرار می‌دهد که می‌توانند از مسابقه‌های رادیویی طنز و اجتماعی کوتاه با درونمایه کتاب و کتابخوانی، تا مسابقات علمی و فرهنگی و دینی و پژوهشی، حتی سایبری و آی‌تی را با ساختاری عالی طراحی کنند و در بخش‌های جذاب و

قسمت‌های مجزا و یا بهم‌پیوسته (سریالی) تهیه و پخش کنند. بهترین نمونه از این نوع برنامه مسابقه‌ای رادیو و با هدف گسترش فرهنگ مطالعه و کتابخوانی، برنامه «اندیشه مطهر» بود که به‌عنوان یک برنامه رادیویی موفق و پرجاذبه، توانسته بود مخاطبان میلیونی را به مطالعه کتاب‌ها و مقاله‌ها و کلیه نوشته‌های استاد شهید مرتضی مطهری، دعوت کند.

برنامه شنیدنی و زیبایی که می‌تواند الگوی برنامه‌هایی از این دست، در شبکه‌های مختلف رادیویی باشد و هر شبکه، متناسب با هویت و مأموریت و تخصص و هدفی که بر مبنای آن برنامه‌سازی می‌کند، برنامه‌ای «مسابقه‌محور» پخش کند و مخاطبان خاص خود را به مطالعه و کتابخوانی، دعوت کند.

شبکه تجارت مطالعه آثار و کتاب‌هایی درباره تجارت را به مسابقه بگذارد، شبکه سلامت مطالعه انبوه منابع خواندنی سلامت را... و همین‌طور شبکه فرهنگ و نمایش و کودک و ورزش و جوان. و معارف و قرآن. شاید شبکه قرآن رادیو در توسعه مطالعه، و اشاعه فرهنگ قرآنی در میان مردم بیشترین و بهترین استفاده را از شکل برنامه‌سازی رادیویی مسابقه‌محور برده باشد. مسابقات حفظ و تلاوت قرآن کریم در رادیو قرآن. از موفق‌ترین شیوه‌های برنامه‌سازی رادیویی به حساب می‌آید که مخاطبان میلیونی خود را که از تمام رده‌های سنی و موقعیت‌های اجتماعی هستند، با ساختن برنامه‌های مسابقه‌ای و تشویقی، به مطالعه علوم قرآنی و معارفی، و خواندن کتاب خدا تکریم آن و اشاعه مطالعه و حفظ فرهنگ قرآنی دعوت می‌کند. هرچند هیچگاه جذابیت و معجزه کتاب خداوند را، کتاب‌های دیگر ندارد، اما رادیو و اهالی رادیو توانایی و قابلیت آن را دارند که با انواع برنامه‌سازی در قالب مسابقه‌های رادیویی، زنده یا تولیدی، و یا ترکیبی و نمایشی، و حتی برنامه‌های ساده و مبتکرانه، کتاب و کتابخوانی و به‌طور کلی مطالعه را در میان مردم بیشتر کنند.